

УДК 349.6

О.М. ШУМІЛО, канд. юрид. наук, доц.,
Науково-методичний центр навчальних закладів
МВС України

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖГАЛУЗЕВОГО ПІДХОДУ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ АЗБЕСТУ НА ЛЮДЕЙ ТА ДОВКІЛЛЯ

Ключові слова: екологічне право, екологічна експертиза, охорона здоров'я людини та навколишнього середовища, азбест

Актуальність теми дослідження продиктована зростаючою небезпекою азбестового виробництва та негативними наслідками цієї господарської діяльності на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Екологічною складовою цієї небезпеки є: промислові викиди азбестових виробництв, що являють собою безпосередню загрозу людям, які проживають неподалік; руйнація будівель, побудованих із застосуванням азбесту та матеріалів, що його містять; неконтрольований вивіз та ввіз в країну, видалення азбестових відходів у навколишнє середовище. Для людини азбест становить безпосередню загрозу тому, що потрапивши до організму, волокна азбесту залишаються в ньому та дають поштовх до розвитку запалювального процесу. Небезпеку, яку несе азбест в нашому повсякденному житті і на виробництві не можна зупинити лише застосовуючи важелі окремої галузі права. Розвиток суспільних відносин потребує комплексного підходу щодо поведження та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля.

Зазначеній проблемі, з точки зору правового регулювання екологічної експертизи, екологічної безпеки, приділяли увагу вітчизняні вчені, зокрема такі, як В.І. Андрейцев, Ю.О. Вовк, А.П. Гетьман, В.В. Костицький, Н.Р. Малишева, О.О. Погрібний, Ю.С. Ше-

мшученко, М.В. Шульга та ін.

Незважаючи на велику кількість наукових праць і досліджень з обраної тематики, доводиться констатувати, що майже відсутніми є праці щодо міжгалузевого підходу у вирішенні цієї глобальної екологічної проблеми. Тому існує ціла низка проблем щодо правового забезпечення екологічної безпеки щодо поведження та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля. Метою статті є розгляд правових засобів попередження та мінімізації негативного впливу азбесту на здоров'я людей та довкілля правовими механізмами, які містяться в різних галузях права. Її новизна полягає в рекомендаціях щодо міжгалузевого підходу у вирішенні проблеми поведження та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля.

Правове регулювання поведження з азбестом здійснюється на декількох рівнях і галузях права. Перш за все, це рівень Міжнародного та національного законодавства. Останнє (національне) поділяється за наступними галузями: господарське; екологічне, що включає в себе санітарно-захисне; трудове із правом соціального забезпечення.

Міжнародно-правовий рівень правового регулювання поведження з азбестом визначають конвенції, рекомендації.

Роттердамська конвенція про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин і пестицидів у міжнародній торгівлі [1], до якої приєдналась Україна [2], ставить на мету - сприяти запровадженню спільної відповідальності та узгоджених зусиль Сторін у міжнародній торгівлі окремими небезпечними хімічними речовинами з метою охорони здоров'я людини та навколишнього середовища від потенційного шкідливого впливу та заохочувати їх екологічно обґрунтоване використання шляхом сприяння обміну інформацією щодо їхніх властивостей, запровадження процедури прийняття рішень щодо їхнього імпорту та експорту на національному рівні і розповсюдження цих рішень серед Сторін.

Конвенція про оцінку впливу на навколи-

шне середовище у транскордонному контексті [3] була ратифікована відповідним законом [4]. Пункт 5 цієї Конвенції у Додатку 1 передбачає: установки для вилучення азбесту та переробки і перетворення азбесту та продуктів, які містять азбест: стосовно азбестоцементних продуктів - з річним виробництвом більш ніж 20000 тонн готової продукції; стосовно фрикційних матеріалів - з річним виробництвом більш ніж 50 тонн готової продукції; та стосовно інших видів застосування азбесту - з використанням більш ніж 200 тонн на рік. Таким чином, передбачається можливість запиту, чи може який-небудь запланований вид діяльності, наведений вище, мати значний шкідливий транскордонний вплив?

Конвенція про охорону праці при використанні азбесту [5] охоплює всі види діяльності, пов'язані з впливом азбесту на працівників у процесі роботи. Вона визначає такі поняття, як: «азбест»; «азбестовий пил» та ін. Статус Конвенції Міжнародної Організації Праці [6] № 162 про охорону праці при використанні азбесту позначається станом на 01.09.2001 р. Її всього ратифікувало 26 країн, серед яких України немає [7].

Рекомендація 172 щодо охорони праці при використанні азбесту [8] доповнила попередню Конвенцію МОП № 162. Вона має офіційну назву: Рекомендація 1986 року щодо азбесту. Її слід застосовувати до всіх видів діяльності, пов'язаних з небезпекою впливу на працівників азбесту в процесі роботи.

Зведення практичних правил з охорони праці при використанні азбесту було опубліковане Міжнародним бюро праці в 1984 році; в ньому встановлено засади національної політики та діяльності на національному рівні.

Питання безпеки та гігієни праці, що включає в себе і поводження із азбестом, регулюється Конвенцією 167 про безпеку та гігієну праці у будівництві [9].

На міжнародно-правовому рівні також вирішуються питання щодо експорту та імпорту азбестових виробів. Так, відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»

[10], Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі розглянула подані Міністерством економіки України матеріали про результати антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну листів азбестоцементних гофрованих (шиферу) походженням з Російської Федерації, а також інформацію, надану органами виконавчої влади України, заінтересованими сторонами розслідування, та за результатами розгляду встановила таке:

- протягом періоду розслідування (2005 р.) імпорт в Україну листів азбестоцементних гофрованих (шиферу) походженням з Російської Федерації здійснювався за демпінговими цінами;

- зазначений імпорт загрожує заподіянням шкоди національному товаровиробнику в майбутньому;

- національні інтереси вимагають застосування до такого імпорту антидемпінгових заходів.

Зважаючи на вказане, Комісія, з метою усунення загрози заподіяння шкоди національному товаровиробнику в майбутньому, вирішила: застосувати остаточні антидемпінгові заходи щодо імпорту в Україну товару походженням з Російської Федерації, що має такий опис: Листи азбестоцементні гофровані (шифер) класифікуються згідно з УКТ ЗЕД за кодом 6811 10 00 00.

Остаточні антидемпінгові заходи були застосовані з моменту набрання чинності рішенням та строком на п'ять років. Остаточні антидемпінгові заходи застосовуються шляхом запровадження справляння остаточного антидемпінгового мита - 21,8 %.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Програми стимулювання експорту продукції» [11] затверджена Методика відбору конкурентоспроможних проектів з розвитку експортного потенціалу України [12]. Зовнішні та екологічні критерії включають такі показники, як вплив проекту на рівень зайнятості та вплив на наявність шкідливих продуктів і виробничих процесів. При оцінці екологічного критерію слід урахувати, що експортні виробництва з високими ризиками потребують до-

даткового розгляду відповідно до законодавства. До такого виробництва відноситься виробництво азбестовміщуючих матеріалів. Для прийняття рішення щодо фінансування проектів необхідне проведення експертизи з боку компетентних установ.

Відповідно до Закону України «Про стандартизацію» [13] та на виконання положень, передбачених Угодою про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації [14], підписаною між державами СНД, надано чинності в Україні міждержавному стандарту, розробленому країнами-учасницями Угоди, з 01.01.2007 р.: ДСТУ ГОСТ 31285:2006 Азбест хризотилловий. Метод визначення фракційного складу та масової частки галі на контрольному апараті (ГОСТ 31285-2005, IDT) - Вперше (зі скасуванням ГОСТ 25984.1-83 в частині розділу 1).

Чинне національне законодавство щодо поводження та попередження негативного впливу азбесту поділяється згідно галузевого принципу.

Господарське право регулювання цього питання здійснюється наступним чином. Керуючись Законом УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» [15] та з метою подальшого вдосконалення механізму господарювання, розвитку ініціативи і підприємливості колективів підприємства, забезпечення зростаючих потреб народного господарства республіки в цементі та азбестоцементних виробках Рада Міністрів Української РСР прийняла пропозицію трудових колективів підприємств і організацій цементної промисловості республіки про створення Українського державного концерну по виробництву цементу і азбестоцементних виробів (Укрцемент) [16] у складі 18 підприємств та установ, який проіснував до 13.03.2002 року [17].

Концерн «Укрцемент» в основному забезпечував потреби народного господарства республіки в цементі та азбестоцементних виробках. На жаль, спеціальні екологічні вимоги за існування Укрцементу не висувались.

Перспективи технологічного розвитку та технологічні пріоритети України передбача-

ють створення нових матеріалів і видів продукції. Актуальною є реалізація програми виготовлення базальтових волокон, тканин і композитів на їхній основі. Застосування цих матеріалів дозволить створити багатотоннажне виробництво базальтових неперервних волокон і виробів з них, за допомогою яких в Україні може бути ліквідовано дефіцит деревини, металу, скловолокна, а також повністю замінено канцерогенний азбест [18].

У господарському законодавстві існують певні протиріччя щодо поводження з виробами із азбесту. Так, відповідно до додатку до пункту 1 Правил перевезення вантажів у вагонах відкритого типу Перелік вантажів, перевезення яких допускається у вагонах відкритого типу (найменування вантажів і їх коди зазначено у відповідності до Єдиної тарифно-статистичної номенклатури вантажів) [19] дозволяється перевозити відкритим способом азбестоцементні вироби. Разом із тим, додаток до наказу Міндержресурсів України [20] від 28.07.1992 р. № 54 визначає серед номенклатури продукції та товарів, відвантаження яких проводиться з застосуванням засобів пакування і спеціалізованих контейнерів, під номером 76 - Вироби азбестоцементні.

Правила технічної експлуатації теплових установок і мереж [21] передбачають заборону застосування ізоляційних матеріалів, які містять азбест для зовнішньої ізоляції без покриття її відповідно до вимог санітарних норм при роботі з азбестом.

Екологічне право та санітарні норми здійснюють регулювання наступним чином. Відповідно до ст.13 Закону України «Про екологічну експертизу» [22], Кабінет Міністрів України затвердив перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку [23], для яких здійснення державної експертизи є обов'язковим. Під п.11 до них віднесена - Промисловість будівельних матеріалів (виробництво цементу, асфальтобетону, азбесту, скла).

Згідно Наказу Державної комісії України по запасах корисних копалин при Мінприроди України «Про затвердження Інструкції із

застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ піску та гравію» [24], визнано, що шкідливими домішками в пісках є азбест.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [25] були затверджені Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів (розроблені вперше) [26]. Вони визначають санітарну класифікацію підприємств, виробництв та споруд і розміри санітарно-захисних зон для них. Так, в залежності від виду галузі для підприємств по виробництву азбестових виробів, санітарно-захисна зона дорівнює від 100 до 500 метрів.

Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами) [27] містять основні вимоги до охорони атмосферного повітря населених місць і місць масового відпочинку та оздоровлення населення, виконання яких повинно забезпечити запобігання несприятливому впливу забруднення повітряного середовища на здоров'я населення та санітарно-побутові умови його життя. В них закріплено значення гранично допустимих концентрацій, серед яких пил азбестовмісний (з вмістом хризотилазбесту до 10 %) по азбесту. Ця гранично допустима концентрація в мг/м³ визначається як середньодобова.

Законодавством закріплені нормативи граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин, визначених як канцерогенні речовини [28]. Масові концентрації забруднюючих речовин, визначених як канцерогенні речовини, не повинні перевищувати встановлених значень граничнодопустимих викидів, до Першого класу небезпеки відноситься - Азбест (хризотил, крокидоліт, амозит, антифіліт, актинодит, тремоліт) у вигляді дрібного пилу.

Трудове право та право соціального забезпечення гарантують захист працівників при операціях з азбестом.

Відповідно до вимог ст.18 Закону України «Про охорону праці» [29], Указу Президента України «Питання Державного комітету України з нагляду за охороною праці» [30], з

метою встановлення вимог щодо організації навчання і перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників затверджено Наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Перелік робіт з підвищеною небезпекою» [31]. До цих робіт під п.40 віднесено - виготовлення та застосування азбесту.

Відповідно до законів України «Про охорону праці» [29], «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [25] затверджена Гігієнічна класифікацію праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу [32]. До переліку гранично допустимих концентрацій аерозолів речовин, переважно фіброгенної дії (АПФД), у повітрі робочої зони (чинний в Україні) відноситься - силікатвмісний пил, силікати, алюмосилікати:

а) азбести природні (хризотил, антофіліт, актиноліт, тремоліт, магнезіарфведсоніт) і синтетичні азбести, а також змішаний азбестопородний пил при вмісті в ньому азбесту більше 20 %;

б) азбестопородний пил при вмісті в ньому азбесту від 10 до 20 %;

в) азбестопородний пил при вмісті в ньому азбесту менше 10 %;

г) азбестоцемент;

д) азбестобакеліт, азбестогума та ін.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України затверджено Перелік важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх [33]. Так, на нафтохімічному виробництві, а саме виробництві азбестових технічних виробів робітниками всіх професій, зайняті на основних технологічних операціях, не можуть працювати неповнолітні.

Подібне обмеження стосується також жінок. На виконання Закону України «Про охорону праці» [29], затверджено Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок [34].

Праця з азбестом передбачає у відповідних випадках: щорічні додаткові відпустки за ро-

боту із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці [35] та право на скорочену тривалість робочого тижня [36].

Робітники, що працюють на виробництві азбестоцементу та інших азбестовмісних матеріалів (труби, шифер, панелі, дошки фрикційні, азбестотекстильні та інші вироби) та ін. можуть отримувати захворювання, викликані впливом промислових аерозолів, що відносяться до професійних захворювань [37].

Відповідно до ст.13 Закону України «Про пенсійне забезпечення» [38] Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах» [39]. До таких списків увійшли: видобування та збагачення азбесту; азбестоцементне, азбестосилітове виробництво та виробництво азбестокартону.

Проаналізувавши міжнародні нормативно-правові акти, а також нормативні акти господарського, екологічного та трудового права, можна дійти висновку, що в Україні ще не створено механізму щодо повної заборони на азбест будь-якого типу. Вважаємо за доцільне, чим скоріше на законодавчому рівні заборонити добування азбесту та відмовитися від виробництва та використання продукції, що містить в собі азбест. Поки такої заборони не існує, слід обов'язково дотримуватися міжгалузевого підходу щодо поведінки та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Роттердамська конвенція про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі : від 10.09.1998 р.

2. Закон України «Про приєднання України до Роттердамської конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі» : від 26.09.2002 р., № 169-IV // ВВР України. -

2002. - № 46. - Ст. 341.

3. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті : від 25.02.1991 р.

4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» : від 19.03.1999 р., № 534-XIV // ВВР України. - 1999. - № 18. - Ст. 153.

5. Конвенція про охорону праці при використанні азбесту : від 24.06.1986 р, № 162 / Міжнародна організація праці // Міжнародне законодавство про охорону праці. - 1997. - 01. - Т. 1.

6. Статут Міжнародної Організації Праці : від 28.06.1919 р.

7. Статус Конвенції Міжнародної Організації Праці № 162 про охорону праці при використанні азбесту (Женева, 04.06.1986 р.) [станом на 01.09.2001 р.].

8. Рекомендація 172 щодо охорони праці при використанні азбесту : від 24.06.1986 р., № 172 // Міжнародне законодавство про охорону праці. - 1997. - 01. - Т. 1.

9. Конвенція 167 про безпеку та гігієну праці у будівництві : від 20.06.1988 р., № 167, // Міжнародне законодавство про охорону праці. - 1997. - 01. - Т. 1.

10. Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» : від 22.12.1998 р, № 330-XIV // ВВР України. - 1999. - № 9-10. - Ст. 65.

11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Програми стимулювання експорту продукції» : від 26.10.2001 р., № 498-р // Офіційний вісник України. - 2001. - № 49. - Ст. 2203.

12. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження Методики відбору конкурентоспроможних проектів з розвитку експортного потенціалу України» : від 15.01.2002 р., № 13 // Українська інвестиційна газета. - 2003. - № 12.

13. Закон України «Про стандартизацію» : від 17.05.2001 р., № 2408-III // ВВР України. - 2001. - № 31. - Ст. 145.

14. Угода про проведення узгодженої по-

літики в галузі стандартизації, метрології, сертифікації та акредитації в цих областях діяльності (російськомовний варіант) : від 13.03.1992 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 2003. - № 8.

15. Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» : від 03.08.1990 р., № 142-ХІІ // ВВР УРСР. - 1990. - № 34. - Ст. 499.

16. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про створення Українського державного концерну по виробництву цементу і азбестоцементних виробів» : від 01.09.1990 р., № 238.

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1998 р. № 551 та визнання такими, що втратили чинність, деяких рішень Ради Міністрів Української РСР» : від 13.03.2002 р., № 292 // Офіційний вісник України. - 2002. - № 12. - Ст. 565.

18. Послання Президента України «Звернення Президента України до Верховної Ради України у зв'язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році» : від 15.04.2003 р.

19. Наказ Мінтрансу «Правила перевезення вантажів у вагонах відкритого типу» : від 20.08.2001 р., № 542 // Офіційний вісник України. - 2001. - № 37. - Ст. 1721.

20. Наказ Міндержресурсів «Про номенклатуру продукції і товарів, відвантаження яких проводиться з застосуванням засобів пакування і спеціалізованих контейнерів» : від 28.07.1992 р., № 54.

21. Наказ Міністерство палива та енергетики «Про затвердження Правил технічної експлуатації теплових установок і мереж» : від 14.02.2007 р., № 71 // Офіційний вісник України. - 2007. - № 17. - Ст. 689.

22. Закон України «Про екологічну експертизу» : від 09.02.1995 р., № 45/95-ВР // ВВР України. - 1995. - № 8. - Ст. 54.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» : від 27.07.1995 р., № 554 // Зібрання постанов

Уряду України. - 1995. - № 10. - Ст. 252.

24. Наказ Державної комісії по запасах корисних копалин «Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ піску та гравію» : від 25.06.2007 р., № 198 // Офіційний вісник України. - 2007. - № 53. - Ст. 2178.

25. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» : від 24.02.1994 р., № 4004-ХІІ // ВВР України. - 1994. - № 27. - Ст. 218.

26. Наказ Міністерство охорони здоров'я «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів» : від 19.06.1996 р., № 173.

27. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)» : від 09.07.1997 р., № 201.

28. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел» : від 27.06.2006 р., № 309, // Офіційний вісник України. - 2006. - № 31. - Ст. 2259.

29. Закон України «Про охорону праці» : від 14.10.1992 р., № 2694-ХІІ // ВВР України. - 1992. - № 49. - Ст. 668.

30. Указ Президента України «Про Положення про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи» : від 10.10.2005 р., № 1430/2005 // Офіційний вісник України. - 2005. - № 41. - Ст. 2599.

31. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Перелік робіт з підвищеною небезпекою» : від 26.01.2005 р., № 15 // Офіційний вісник України. - 2005. - № 8. - Ст. 455.

32. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового проце-

су» : від 27.12.2001 р., № 528 // Все про бухгалтерський облік. - 2004. - 10. - № 100.

33. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх» : від 31.03.1994 р., № 46.

34. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок» : від 29.12.1993 р., № 256.

35. Постанова КМ України «Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці» : від 17.11.1997 р., № 1290 // Офіційний вісник України. - 1997. - № 48. - Ст. 22.

36. Постанова Кабінету Міністрів України

«Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня» : від 21.02.2001 р., № 163 // Офіційний вісник України. - 2001. - № 9. - Ст. 352.

37. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» : від 08.11.2000 р., № 1662 // Офіційний вісник України. - 2000. - № 45. - Ст. 1940.

38. Закон України «Про пенсійне забезпечення» : від 05.11.1991 р., № 1788-ХІІ // ВВР України. - 1992. - № 3. - Ст. 10.

39. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах» : від 16.01.2003 р., № 36 // Офіційний вісник України. - 2003. - № 4. - Ст. 102.

Шуміло О. М. Правове забезпечення міжгалузевого підходу щодо поводження та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля / О. М. Шуміло // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 592–598 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09somltd.pdf>

Проаналізовано міжнародне та національне законодавство, щодо поводження та попередження негативного впливу азбесту на людей та довкілля. Запропоновано дотримуватись міжгалузевого підходу у вирішенні цієї екологічної проблеми; у подальшому запровадити на законодавчому рівні повну заборону добування азбесту та відмовитися від виробництва та використання продукції, що містить в собі азбест.

Шумило А.М. Правовое обеспечение межотраслевого подхода относительно обращения и предупреждения отрицательного влияния асбеста на людей и окружающую среду

Проанализировано международное и национальное законодательство об обращении и предупреждения негативного воздействия асбеста на людей и окружающую среду. Предложено придерживаться межотраслевого подхода в решении этой экологической проблемы; в дальнейшем ввести на законодательном уровне полный запрет добычи асбеста и отказаться от производства и использования продукции, содержащей асбест.

Shumilo A.M. Legal Maintenance of the Interbranch Approach Concerning the Reference and Preventions of Negative Influence of Asbestos on People and an Environment

International and national legislation on the treatment and prevention of the negative impact of asbestos on people and the environment has been analyzed. Keeping to the inter-branch method of solving this environmental problem and the further introducing of the absolute prohibition of asbestos mining and manufacturing and usage of asbestos-containing production on the base of law has been proposed.